

PÅ SVENSKA

RIKSDAGENS
HUS
och
KONST

Riksdagshusets arkitekt
Johan Sigfrid Sirén i rikssalen

»Riksdagshuset är
monumentalitetens
höga visa»

Hilding Ekelund i tidningen Arkkitehti, 1931

Riksdagshuset

Riksdagshuset med sina fjorton kolonnpelare som dominerar fasaden ut mot Mannerheimvägen är ett landmärke i Helsingfors centrum. Den kubformade granitborgen uppfördes på Arkadiebacken på 1920-talet och bildar med sin monumentala trappa fortfarande en mäktig stegring i stadsbilden. Arkitekten *J.S. Sirén* hade tänkt sig ett annat slag av omgivande stadsstruktur, men hans vision om en monumentalplats framför byggnaden förverkligades aldrig.

Med lantdagsreformen vaknade tanken om en ny parlamentsbyggnad, men genomförandet sköts fram till tiden efter självständighetsförklaringen. Frågan om placeringen var oavgjord år 1924 då arkitekttävlingen avgjordes. Arkitektbyrån Borg-Sirén-Åberg avgick med segern. För det segrande förslaget stod Johan Sigfrid Sirén (1889–1961). Den unge arkitekten, som gjort sig känd för sin noggrannhet, för att inte säga obevklighet, övervakade varje fas av byggarbetet ända tills bygget stod klart.

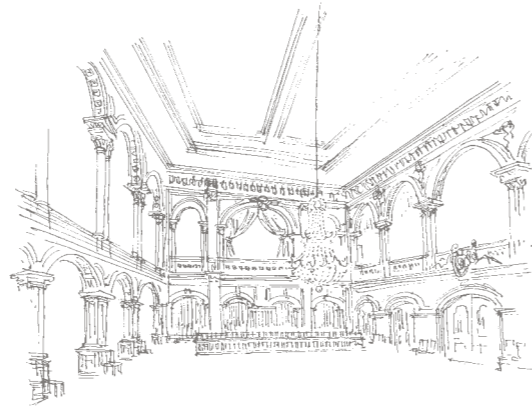
Riksdagshuset invigdes för sitt ändamål 1931 och ansågs då representera höjden av finländsk byggnadskonst. Valet av fasadmaterial, finkornig jämnt och

ljus röds kiftande granit från Kalvola, är ett stilfullt och unikt val. Fönstrens rytmik och den omväxlande finare och grövre ytbehandlingen av graniten ger liv åt fasadytorna. Den sparsamt dekorativa byggnadsskulpturen följer helhetens minutiöst genomtänkta formspråk. Den finländska stenbyggnadskonsten når sin fulländning i det drivna stenarbetet.

Siréns moderna klassicism förenar i sig på ett insiktsfullt sätt ett avskalat formspråk och en subtil ymighet i färger och material. Byggnadskroppen är en symmetrisk rektangel som grupperar sig kring den runda plenisalen. De södra och norra trapporna i marmor leder från entréhallen upp till byggnadens huvudvåning, den solenna rikssalen, som badar i olika nyanser och valörer av grått och grönt. I andra våningen finns också den kupolförsedda plenisalen som bevarats i nästan ursprungligt skick och strax bredvid kaféet i modern funkisstil.

Henrik Tikkanen (1924–1984)
Ständerhuset, 1957

Henrik Tikkanen (1924–1984) Plenisalen
i Frivilliga brandkårens hus, 1957

Riksdagens fastigheter före Riksdagshuset

Under den andra lantdagen 1863 efter 1809 års lantdag i Borgå samlades ständerna på Riddarhuset i Helsingfors. Denna lantdagsbyggnad som adeln låtit uppföra efter arkitekten G. T. P. Chiewitz (1815–1862) ritningar hade blivit färdig 1862. De ofrälse ständernas egen byggnad Ständerhuset som ritats av arkitekten Gustaf Nyström (1856–1917) stod färdigt 1891.

Övergången från ståndslanddag till enkammarlantdag 1907 blev startskottet för planerna på en ny parlamentsbygg-

nad. Men Eliel Saarinen (1873–1950) vinnande förslag 1908 till en monumental lantdagsbyggnad på Observatoriebacken föll inte storfursten i smaken. Planerna på att bygga ut Ständerhuset stupade också. Den nya lantdagen verkade under sina första decennier i hyreslokaler, först i Frivilliga brandkårens hus som ritats av Theodor Höijer (1843–1910) och från 1911 i Heimolahuset som ritats av Onni Tarjanne (1864–1946). De värdefulla byggnaderna demolerades båda på 1960-talet.

Plenisalen har ett kupoltak med en lanternin, genom vilken dagsljus når den i övrigt fönsterlösa plenisalen.

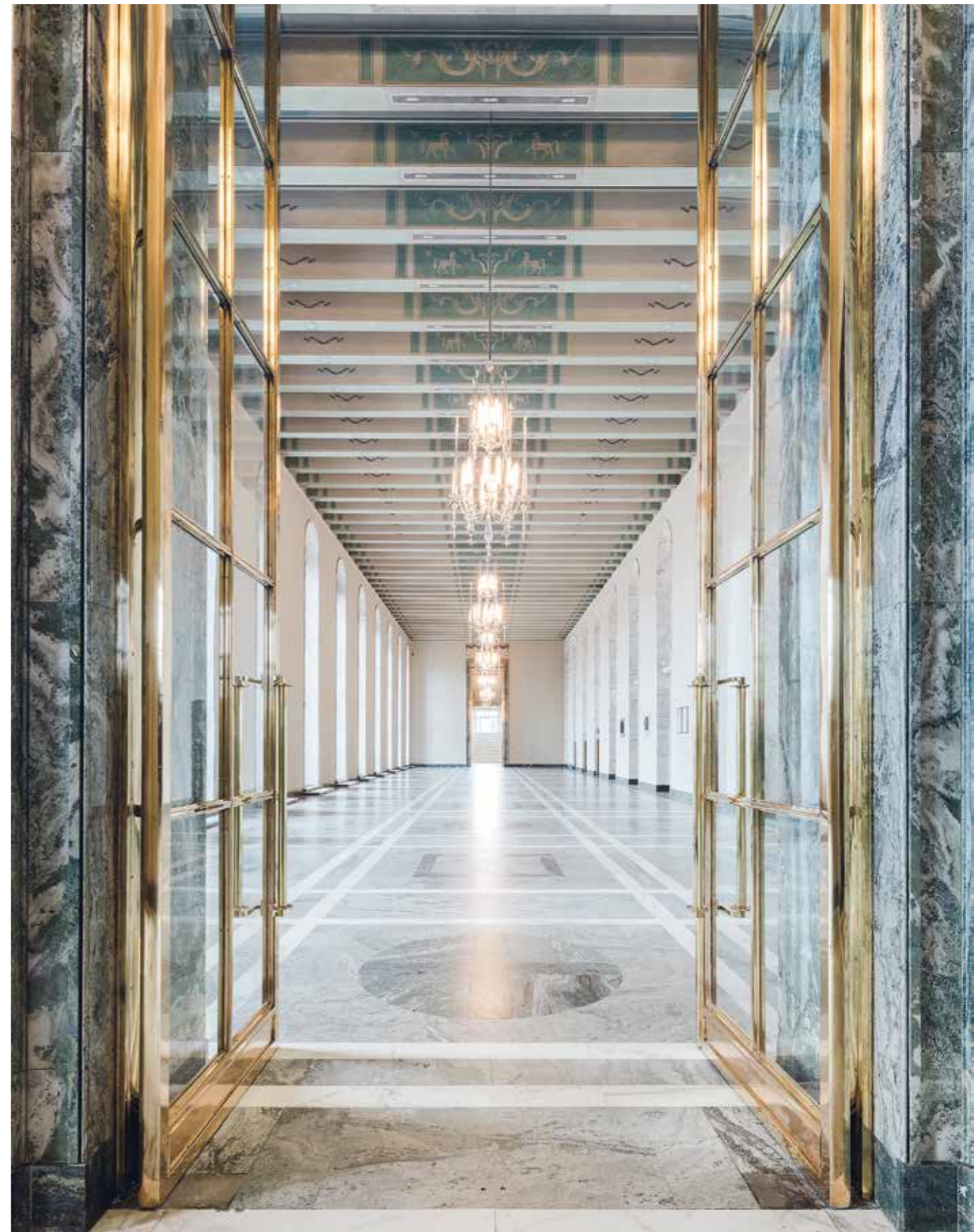

De viktigaste mötesrummen och den högsta ledningens arbetsrum placeras utmed presidiet och regeringens korridorer. Tredje och fjärde våningen upptas av utskottens rum. Det ståtligaste av dem är stora utskottets tidigare rum. Rummen i femte och sjätte våningen var ursprungligen avsedda som arbetsrum för riksdagsledamöterna men har numera tagits över av gruppkanslier.

Hierarki är den allt genomsyrande principen i riksdagshusets interna arkitektur; den präglar allt från rummets ändamål till stil- och materialval, till och med armaturer och dekorativa detaljer. Det finns omväxlande rum som domineras av klassicismens regelbundenhet ända ner till inredning och detaljer och rum med en friare disponering där Sirén lät periodens modernistiska strömningar komma till tals.

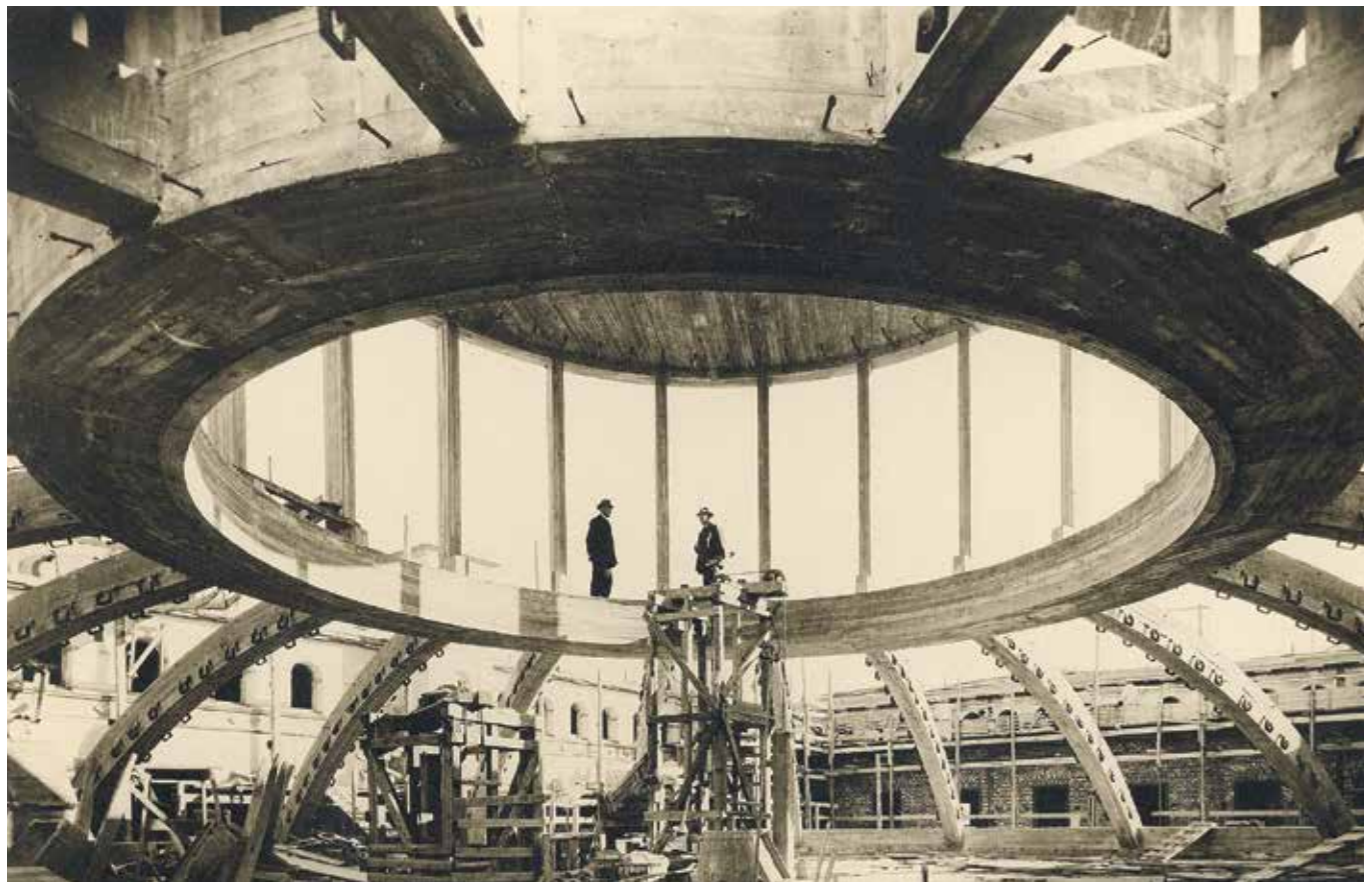
Rikssalen

Ett skyddsobjekt

Riksdagshuset blev ett skyddsobjekt 1980 och följaktligen är det Museiverket som övervakar eventuella reparationer i byggnaden. Under årtiondenas lopp har det gjorts ändringar i byggnaden, men ambitionen har varit att bevara de viktigaste lokalerna så intakta som möjligt. I början av 1980-talet genomfördes en renovering i arkitektbyrån Laiho-Pulkkinen-Raunios regi.

Skyddsbestämmelserna för Riksdagshuset preciserades 2008. Att värna kulturegendomen och modernisera husekniken innebär stora utmaningar för det renoveringsprojekt som startade 2006. Den omfattande renoveringen av såväl huvudbyggnaden som tillbyggnaderna från 1950- och 1970-talen blev klara under andra hälften av självständighetens jubileumsår 2017.

Plenisalens kupoltak under byggnadsskedet

Ett helhetskonstverk

Det nybyggda Riksdagshuset ansågs vara sinnebilden för den nya nationens frihet och självständighet. Byggnaden skulle stärka den nationella självkänslan och samtidigt utgöra flaggskeppet för finländsk inredningsdesign och finländskt konsthantverk. Den skulle ge den unga nationen ett ansikte. Den strama yttre arkitekturen döljer inom sig olika slag av rum och inredningskompositioner där ljus, färger och till och med lekfullt moderna detaljer har sin givna plats. Bildkonsten har ett nära samband med arkitekturen och spelar en viktig roll i Riksdagshuset. Skulptörerna *Gunnar Finne*, *Johannes Haapasalo*, *Carl Wilhelms* och *Hannes Autere* och bildkonstnären *Bruno Tuukkanen* var samtliga erkända konstnärer.

Diplomatrummets inredning i flambjörk är designad av *Birger Hahl* (1901–1975). Det praktfulla möbeltyget från *Oy Pirtti Ab* är ursprungligt. Hårgarnsmattan som designades av *Greta Skogster* (1900–1994) kom från ett mattväveri i *Kikka*, men den har numera ersatts av en modern heltäckningsmatta.

Regeringens mötesrum domineras av *Arttu Brummers* (1891–1951) empireinspirerade möbler i flambjörk. Armaturerna är designade av *J.S. Sirén*. Den av *Gunnar Finne* och *Bruno Tuukkanen* designade takdekoren samt *Eva Brummers* (1901–2007) blå wiltonmatta är pricken på i:et i den värdefulla interiören.

Genom samarbete mellan våra främsta formgivare blev Riksdagshuset ett helhetskonstverk där varenda detalj i inredningen är integrerad i helheten. *J.S. Sirén* designade själv armaturer och inredning i de viktigaste rummen. Han handplockade sin generations begåvade konstnärer för att skapa inredningen i övriga rum: *Arttu Brummer*, *Werner West*, *Elsa Arokallio*, *Birger Hahl*, *Rafael Blomstedt*, *Arvo Muroma*, *Hugo Borgström* och *Elna Kiljander*.

Inredning och genomförande är högklassiga och stilen varierar efter rummets ändamål. Inredningen i de mest värdefulla lokalerna, som rikssalen, går i empire på högsta stilhierarkiska nivå. Inredningen i talmännens rum går i borgerlig biedermeierstil och de

förkromade metallmöblerna i funkisstil i kaféet andas urban elegans. Riksdagsledamöternas arbetsrum var i sin tur inredda med praktiska typmöbler.

Modernisterna gynnade en lågmäld, avskalad inredning och tog avstånd från all lyxkultur. De handvävda, internationellt moderiktiga textilierna som designats för Riksdagshusets lokaler utgjorde ett centralt inslag i den modernistiska helheten. Riksdagshuset är till sin arkitektur och inredning en eklektisk totalkomposition med modernistiska funktionalistiska element insprängda i den klassicistiska ramen. Inslag av art deco med kubism och orientalisk exotik som inspirationskälla går tydligt igen i byggnadsornamentik och textilier.

I inredningsarbetet medverkade vår mest kända textilkonstnärinna under tiden mellan kriget, *Maija Kansanen*, och dessutom *Greta Skogster*, *Eva Brummer*, *Eva Anttila* och *Marianne Strengell*. Textilier som mattor, gardiner och möbeltyger framställdes i konstnärernas egna ateljéer och i hantverksdominerade branschföretag; det saknas exakta uppgifter om vilka designers de anlidade.

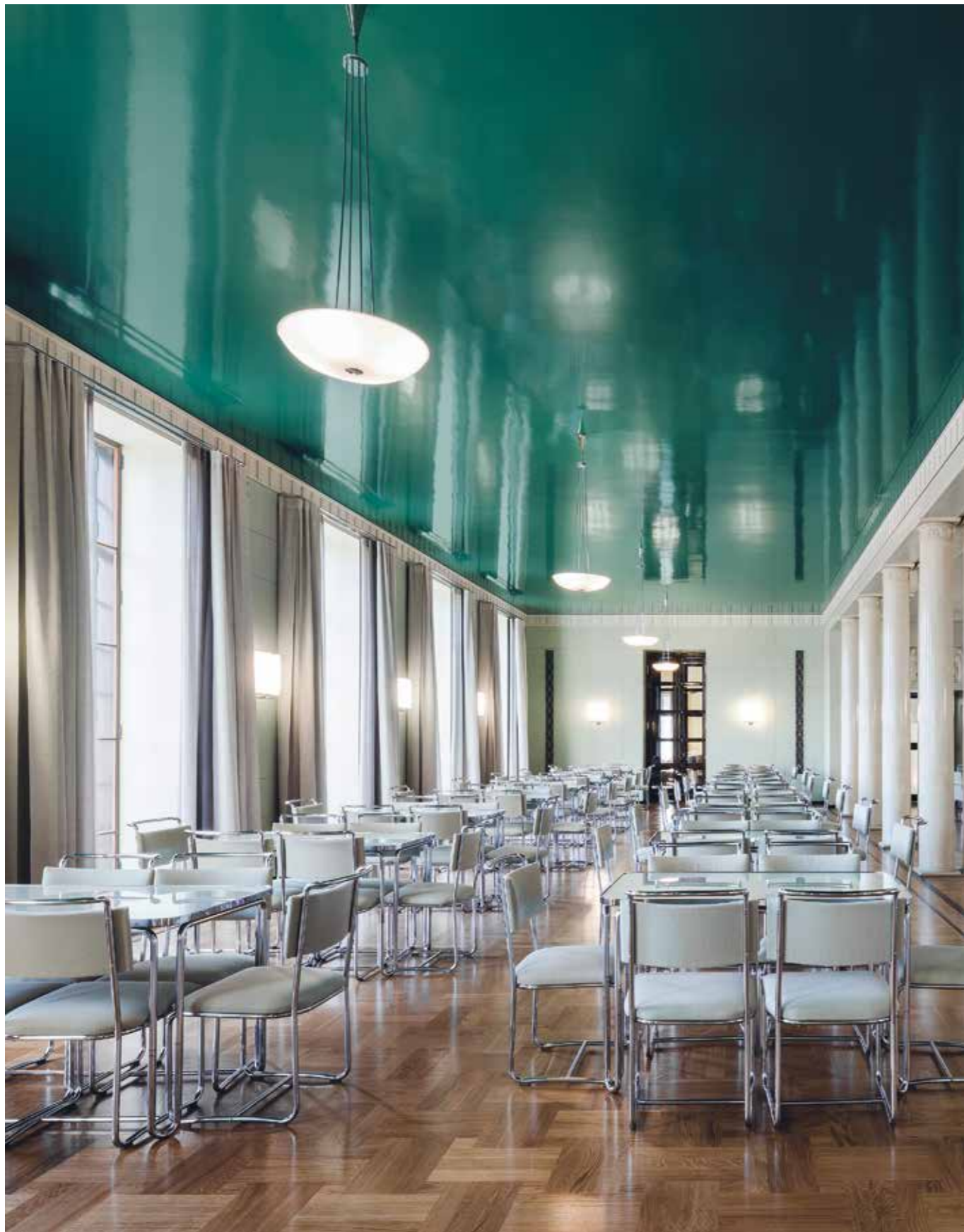
Skulptören Gunnar Finne (1886–1952) står för merparten av de talrika art deco-inspirerade byggnadsskulpturerna i Riksdagshuset. De omfattar allt från byggnadsdekorationer till pelarkapitäl och reliefer. Finne var van att samarbeta med arkitekter. Finlands lejon som mist sin krona är placerad på riksdagskaféets vägg.

I Riksdagshusets matsal finns fem väggmålningar av Bruno Tuukkanen, vars motiv är jordbruk, boskapsskötsel, skördearbete samt jakt och fiske.

J.S. Sirén designade Riksdagshusets armaturer som tillverkades av Oy Taito Ab. Den försilvrade armaturen som påminner om en fontän i miniatyr är en dekorativ klassicistisk detalj i inredningen.

Riksdagskaféets funkismöblemang designades av Werner West (1890–1959). Kaféets moderna inredning avspeglas i det gröna spegelblanka taket.

Redan i byggnadsskedet reserverade man tre salonger för kvinnliga riksdagsledamöter. Den gula salongens möbler ritades av Elsa Arokallio (1892–1982). Irma Kukkasjärvis textiler är snarlika de ursprungliga möbelygerna som planerades av Maija Kansanen (1889–1957).

På väggarna hänger Yrjö Ollilas (1887–1932) och Lennart Segerstråles (1892–1975) skisser till tävlingen för stora utskottets väggmålning samt en skiss till Riksdagshuset av arkitekt J. S. Sirén (1927).

Gunnar Finnes relief pryder väggen i Riksdagshusets matsal.

Tillbyggnaderna

När behovet av nya lokaler i riksdagen blev akut på 1960-talet startades ett tillbyggnadsprojekt. Riksdagsarbetet hade förändrats till den grad att riksdagsledmöterna helt uppenbart behövde var sitt arbetsrum i stället för att tvingas dela rum med tre andra. När personalen växte ut behövdes det lämpliga rum också till exempel för de nya utskotten, gruppkanslierna, justitieombudsmannens kansli, medierna och Riksdagsbiblioteket.

Hösten 1970 avgjordes den allmänna arkitekttävlingen och till vinnare korades enhälligt ett förslag som lagts av arkitekterna *Pekka Pitkänen, Ola Laiho* och *Ilpo Raunio*. Med respekt för områdets planläggningshistoria vägde de in vissa av Siréns visioner för stadsplanen. De mastiga nya tillbyggnaderna smälter smidigt in i stadsbilden trots terrängens stora höjdskillnader eftersom en del av lokalerna har placerats under jorden. Tillbyggnaderna från 1978 är precis som Riksdagshuset totalkompositioner där man kan se arkitektens hand även i de minsta detaljerna, som skyltar.

Riksdagsledamöterna fick arbetsrum i de låga tillbyggnaderna på var sin sida om Riksdagshuset. I dem placerades också ett auditorium och mottagningsrum för deputationer. Biblioteket och förvaltningen är inrymda i en separat bågformig byggnad beklädd med mässingsplattor. Den halvcirkelformade Talmansplanen bakom Riksdagshuset fanns redan med i J.S. Siréns ursprungliga ritningar. Också arkitekten *Hilding Ekelund* (1893–1984) beaktade 1952 halvcirkeln i sin plan för Stadsförbundets hus som riksdagen tog över på 1980-talet.

Efter segern i tävlingen 1970 grundade arkitekterna Pekka Pitkänen, Ola Laiho och Ilpo Raunio en gemensam byrå. Framför allt Laiho och Raunio svarade för genomförandet av planen med bistånd av arkitekten Anja Karlsson och inredningsarkitekten Martti Tiilikka. Arkitektbyrån Laiho–Pulkkinen–Raunio har haft hand om planeringen av tillståndsbelagda ombyggnadsarbeten i riksdagen fram till 2000-talet. År 2006 övergick ansvaret till arkitektbyrån Pekka Helin & Co.

Arkitektbyrån PLR utsåg den unga och ansedda textilkonstnärinnan Irma Kukkasjärvi (1941–2011) för att välja textilier till tillbyggnaderna, allt ifrån mattor till inredningstyger. Textilierna i tillbyggnaderna skapar var sin färgvärld i blått, grönskiftande och rödskiftande terra.

I samband med renoveringen på 1980-talet fick Kukkasjärvi i uppdrag att designa textilier utifrån de ursprungliga tygen från 1930-talet. Kukkasjärvi har ansett att detta krävande designjobb är en av höjdpunkterna i hennes karriär. Nya textilier enligt Kukkasjärvis design vävdes upp i samband med renoveringen 2014–2017.

Irma Kukkasjärvi designade den utsökt färgsatta tredelade Ryareliiefen (1982) för mottagningsrummet för deputationer. (bilden ovan)

Lilla parlamentet

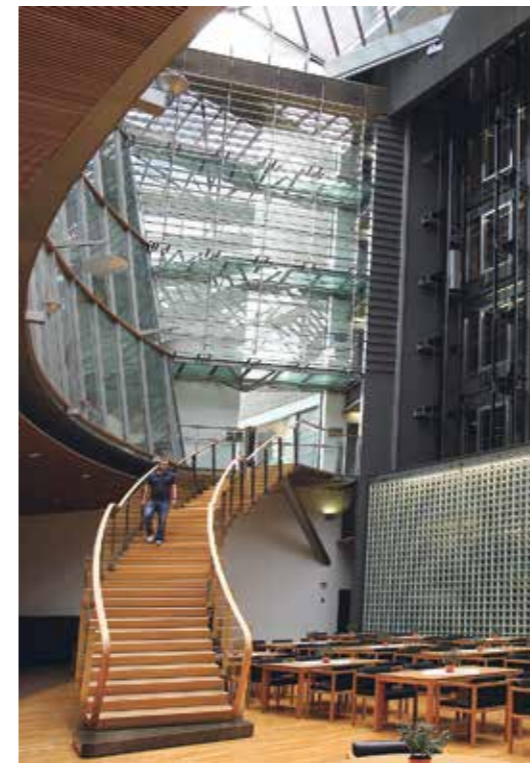

Den till Lilla parlamentet döpta tillbyggnaden invigdes i september 2004. Byggnaden har ritats av den internationellt renommerade arkitekten *Pekka Helin* och hans arbetsgrupp, som avgick med segern i den internationella arkitekttävlingen om byggnaden 1998–2000.

Lilla parlamentet är till sin form, sina dimensioner och fasadmateriell anpassad till den omgivande stadsstrukturen. Gaveln i byggnadens bågförmade del är beklädd med samma ljusst rödskiftande Kalvolagranit som Riksdagshuset. I väggar och golvytor i interiören har finländska stenarter och träslag använts. Precis som i fråga om riksdagens äldre byggnader har man i planeringen och genomförandet av Lilla parlamentet velat lyfta fram finländskt kunnande och kvaliteten på finländskt arbete.

I byggnadens gatuplan finns Infocentrum, en lokal för evenemang med anknytning till riksdagsarbetet. I våningarna ovanför finns arbetsrum för ledamöter och assistenter, mötesrum, riksdagens justitieombudsmans kansli och riksdagens internationella avdelningen. Det samlande centrala rummet är atriet som tjänar som fest- och matsal. Från atriet strålar stor utskottets mötesrum, utrikesutskottets och försvarsutskottets gemensamma mötesrum samt en rad andra mötesrum ut.

I arkitekturen kommer olika epokers ambitioner och ideal till uttryck. Riksdagshuset med sina granitmurar var den unga republikens värn och knöt Finland samman med de demokratiska traditionerna i Europa. Lilla parlamentet avser enligt arkitekten att ge uttryck för den nordiska demokratins ideal: människotillvändhet, öppenhet och förståelse för den omgivande verkligheten.

I samband med riksdagens hundraårsjubileum avtäcktes skulptören Eila Hiltunens (1922–2003) Gångna riddare i parken sommaren 2006 till minne av den allmänna och lika rösträtten. Skulpturen färdigställdes 1983 och kan lämpligen tolkas som en hänvisning till lantdagsreformen, som förpassade ständer och riddare till historien.

Wäinö Aaltonens (1894–1966) ursprungliga skulptursvit i förgylld gips *Arbete och Framtid* (1932) i plenisalen.

Riksdagens konstsamling

Riksdagen äger en betydande samling finländsk konst från slutet av 1800-talet fram till i dag. Den numerärt största gruppen konstverk inom samlingen består av alster som finns placerade i olika arbetsrum. De är mestadels pappersbaserade verk av grafik och foto-konst. Större målningar och skulpturer finns i entréer, mötesrum och korridorer.

Konstsamlingen innefattar 35 porträtt av talmän från ständslantdagens och enkammarriksdagens tider. Enkammarlantdagen tog över porträtten av de ofrälse ständerna, medan porträtten av de adliga lantmarskalkarna blev kvar på Riddarhuset. För porträtten står erkända mästare på området alltifrån *Albert Edelfelt* och *Eero Järnefelt* till *Kimmo Kaivanto*, *Marjatta Tapiola* och *Elina Brotherus*. I Riksdagshuset hänger porträtten i talmanskonferensens mötesrum, talmannens representationslokal och arbetsrummen utmed talmanskorridoren.

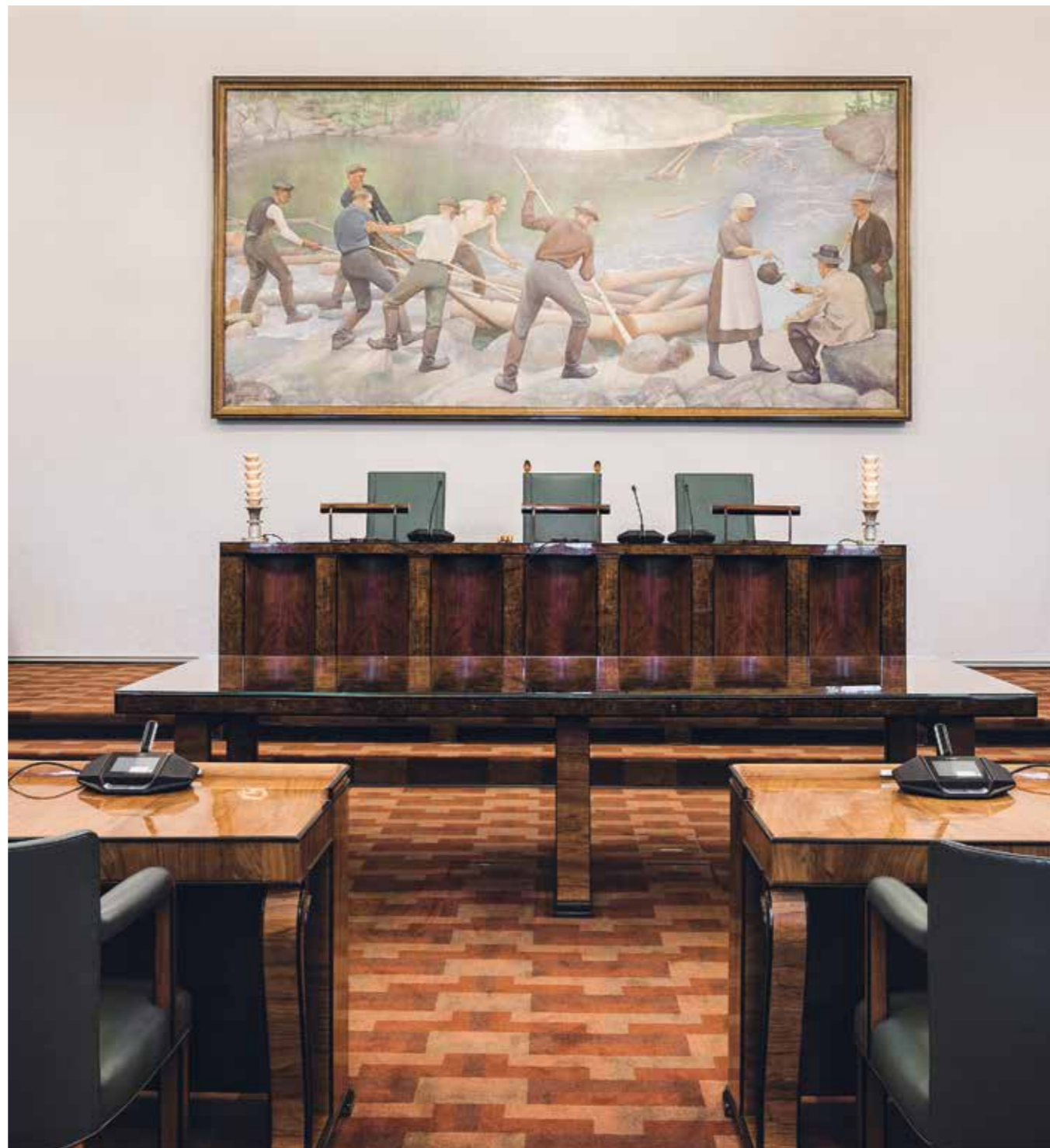
De mest betydelsefulla konstverken har av hävd valts genom tävling. Det mest kända av dem, skulp-

turserien i plenisalen, skymtar i nyhetsinslag nästan dagligen. Verken förvärvades inte så som arkitekten *Siren* hade tänkt sig direkt av den tidens ledande konstnär *Wäinö Aaltonen* (1894–1966). Det vinnande förslaget bland 32 bidrag i en öppen konståvling som utlysts 1930 blev som väntat Aaltonens *Arbete och framtid*. Den förgyllda gipsgruppen blev färdig 1932 och gjöts i brons efter konstnärens död. De ursprungliga i förgylld gips återbördades till plenisalen år 2017. Även bronsstatyerna är fortfarande framställda i Riksdagshuset. Skulpturerna *Röjaren*, *Intellektuellt arbete*, *Tro* och *Skördaren* representerar männens insats för samhället. Kvinnogestalten med ryggen vänd mot salen bär framtiden i form av en liten pojke på sina armar. Trots att Finlands kvinnor hade fått fulla politiska rättigheter mer än 25 år tidigare höjdes inte ett ögonbryn för att man på detta sätt förstärkte det patriarkaliska agrara samhällets grundläggande värden. Däremot väckte den nakna kvinnogestalten nog anstöt.

Tävlingen om en väggmålning för stora utskottets mötesrum 1929–1930 gav en rad prisbelönta och inlösta förslag från ansedda konstnärer som *Lennart Segerstråle*, *Yrjö Ollila*, *Uuno Alanko* och *Henry Ericsson*. En ny tävling arrangerades 1961–1962, men inte heller den renderade önskat resultat. *Erkki Hervö*, *Anitra Lucander*, *Unto Pusa*, *Anna Räsänen* och *Heimo Riihimäki* deltog med framgång i tävlingen och deras skisser finns upphängda i riksdagens lokaler. Problemet fick sin lösning när riksdagen 1980 tog emot *Pekka Halonens* målning *Stockflottning*. Finska staten donerade 1926 verket till Internationella arbetsorganisationen i Genève. Gåvan återbördades till Finland när ILO i mitten av 1970-talet lät bygga ett nytt högkvarter där Halonens verk inte längre fick plats.

Tillbyggnaderna med riksdagsledmöternas arbetsrum är grupperade kring fyra innergårdar som riksdagen förvärvade skulpturer till genom en tävling 1978–1979. Alla fyra prisbelönta förslag genomfördes, dvs. *Veikko Hirvimäkis Att hinna*, *Markku Kitulas Samexistens*, *Taru Mäntynens Närmandet* och *Arvo Siikamäkis Diskussion om framtiden*. De blev färdiga 1981 och därmed fick varje innergård sin egen symbol.

Betydande konstverk har också beställts direkt av konstnärer, som *Textil på tre nivåer* (1982) av *Maija Lavonen* för talmannens representationslokal och *Ryarelief* (1982) av *Irma Kukkasjärvi* för mottagningsrummet för deputationer i tillbyggnad A. Skulptören *Kain Tappers* voluminösa träskulptur *Vind* placerades i Riksdagsbibliotekets entré 1986. I samband med renoveringen år 2012 flyttades verket till Lilla parlamentet.

Pekka Halonens (1865–1933) *Stockflottning* (1925) blev hans sista monumentalarbete. Halonen bekantade sig med stockflottningsarbete i praktiken och gjorde flera skisser av målningen.

Stora utskottets tidigare mötesrum tjänar idag som mötesrum för finansutskottet.

De i brons gjutna skulpturerna av *Wäinö Aaltonen* stod i plenisalen åren 1969–2015. Efter renoveringen av Riksdagshuset ersattes dessa med de ursprungliga skulpturerna i förgylld gips år 2017. Den i brons gjutna skulpturen *Framtid* står numera i den norra marmortrappan.

Jukka Lehtinens stålskulptur Smultronstället (2007) fotograferad uppifrån Lilla Parlamentets takterass. Under skulpturen växer riktiga smultron.

Aimo Katajamäkis *Au gott virke* (2006) pryder Lilla Parlamentets entré.

De sex centrala konstverken i och i anknytning till Lilla parlamentet valdes ut 2004–2005 utifrån den hittills mest omfattande konståvlingen någonsin i Finland. I en planteringsbassäng bredvid ingången till Lilla parlamentet placerades skulptören Jukka Lehtinens stålskulptur *Smultronstället* (2007) med sina smultronplantor i jätteformat. Entrén pryds av konstnären Aimo Katajamäkis serie huvuden skulpterade i trä, *Au gott virke* (2006). Bildkonstnären Pertti Kekarainens fyrdelade fotografiska verk *Tila* (2006) på atriets vägg för en dialog med arkitekturen. Skulptören Pekka Jylhäs *Fönster mot himlen* (2006) släpper genom sina hundratals kristallprismer in ljus i stora utskottets mötesrum. Konstnären Tuula Närhinens serie *Xylotek* (2007) sprider sig som namnet säger som ett "trädbibliotek" över utrikesutskottets mötesrum och de små mötesrummen kring atriets. Markku Arantilas seriemålning *På väg* (2007) öppnar upp ett ljusst och brokigt surrealistiskt landskap i den underjordiska gången mellan Lilla Parlamentet och Riksdagshuset.

Från ledamöternas arbetsrum i en av tillbyggnaderna öppnar sig en utsikt mot innergården som livas upp av skulptören Veikko Hirvimäkis tredelade granit-skulptur *Joutua* (1981).

TEXT

Liisa Lindgren

BILDER

OMSLAG
Riksdagen

SIDA 2
Riksdagen / Otavas bildarkiv

SIDORNA 4, 5, 23
Jaanis Kerkis / Riksdagen

SIDORNA 7, 8, 20
Hanne Salonen / Riksdagen

SIDORNA 9, 11, 13, 14, 22-23, 26-27
Anders Portman / Riksdagen

SIDA 10
R. Roos / Riksdagen

SIDA 12
Vesa Loikas / Riksdagen

SIDORNA 15, 17, 24
Marc Goodwin / Riksdagen

SIDA 15
Jussi Tiainen / Riksdagen

SIDORNA 17, 19, 24
Martti Kainulainen / Lehtikuva / Riksdagen

SIDA 19
Tiina Tuukkanen / Riksdagen

SIDA 25
Simo Rista / Riksdagen

EDUSKUNTA RIKSDAGEN

10/2019

